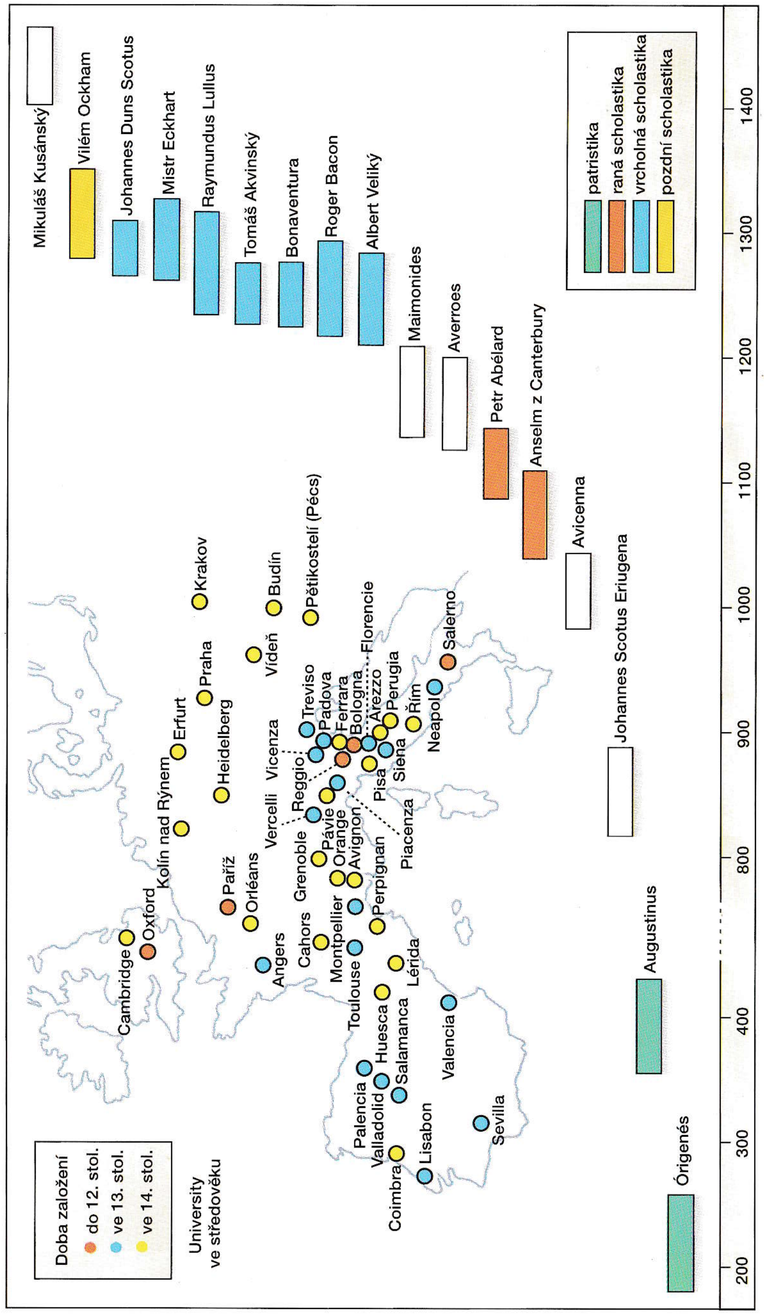

Přehled: středověké university a filosofové

Pro **západní středověkou filosofii** je charakteristické spojení **křesťanství** a filosofie.

Středověká filosofie je křesťanskou filosofií co do intence i vzhledem k představitelům, již jsou skoro všichni členy duchovenstva.

Trvalým základním tématem je proto vztah *víry* a *vědění*. To však neznamená, že myšlení nyní vykazuje dogmatickou jednotu. Vzájemné spory myšlenkových proudů a odsouzení filosofických tezí ze strany církevních úřadů ukazují, že

myšlení se pohybuje v samostatných a rozcházejících se drahách.

První období ještě časově spadá do antiky:
Patristika (asi 2. stol. – 7. stol.) se vyznačuje snahami *církevních otců* (patres) o výstavbu a upevnění křesťanského učení s pomocí antické filosofie a o jeho obranu proti pohanství i gnósi. Nejvýznamnějším a nejvlivnějším představitelem křesťanské filosofie v antice je

AURELIUS AUGUSTINUS. Jeho dílo bylo ovlivněno novoplatónismem a je jedním z hlavních pramenů středověkého myšlení.

V období po konci antiky (symbolickým datem je uzavření platónské Akadémie, které roku 529 nařizuje císař JUSTINIANUS) se dochované dědictví po několik staletí v zásadě uchovává v klášterech, nicméně filosofické myšlení ztrácí samostatnost a sílu. Období, které začíná 9. stoletím, se všeobecně označuje jako **scholastika**.

Pojmem „scholastik" (*schola* = škola) se míní ti, kdo se zabývají vědami ze školního hlediska, zvláště pak učitelé působící na katedrálních a dvorských školách (zakládaných od časů KARLA VELIKÉHO) a později na universitách.

Především se však scholastikou označuje určitá *metoda*:

Otázky jsou racionálně prověřeny co do svých „pro" a „proti" a přivedeny k řešení.

K rysům scholastiky patří práce s tradovaným věděním, které je využíváno, kriticky vyloženo a ve výuce předáno dále.

Počínaje 12. stoletím se zakládají *university*, které se stanou centry duchovního života. Učební provoz probíhá na čtyřech základních fakultách:

filosofie (septem artes liberales), theologie, právo a medicína.

Na universitách se pořádaly *disputace*, které dodržovaly přísné schéma scholastické metody. Formální strnulost, které nakonec propadly, se stala východiskem kritiky, jíž tuto formu filosofie podrobila renesance.

Mezi *antické prameny*, z nichž scholastika čerpá, patří především:

AUGUSTINUS; *novoplatónská* tradice (zde mj. dochované spisy neznámého autora, který si osvojuje jméno DIONÝSIOS AREOPAGITA); BOËTHIUS, který středověku předává aristotelskou logiku; a později veškeré ARISTOTELOVY spisy.

Rozlišují se následující periody:
V **rané scholastice** (11.–12. stol.) začíná výstavba scholastické metody. Rozněcuje se *spor o universálie* (jenž zůstává tématem i v průběhu následujících století) kolem otázky, zda všeobecným určením (rodům a druhům, např. člověk) náleží realita nezávislá na myšlení, anebo zda existují pouze myšlenkově.

Pro další vývoj filosofie má ohromný význam vliv **arabského** světa.

V letech 800–1200 byla islámská kultura zárukou zachování řecké filosofie a vědy. Díla Řeků dospěla na Západ v arabských překladech. Tímto způsobem získal křesťanský středověk přístup k mnohem větší části řeckého písemnictví než předtím; mj. tak poznal veškeré ARISTOTELOVY spisy.

Tato nová *recepce Aristotela* určuje podobu **vrcholné scholastiky** (asi 12.–13. stol.). Důkladné znalosti ARISTOTELA se nevyhne žádný myslitel. Proti sobě přitom stojí *františkánská* tradice, která se orientuje na augustinismus, a aristotelsky nasměrovaní *dominikáni*.

Nejobsáhlejší systematický pokus o propojení aristotelismu a křesťanské filosofie podnikl TOMÁŠ AKVINSKÝ.

Neslučitelnost některých aristotelských nauk s křesťanským dogmatem vedla ze strany církve k dočasnému zákazu některých ARISTOTELOVÝCH spisů a k odsouzení řady filosofických tezí.

Osobou MISTRA ECKHARTA dospívá k vrcholu tradice středověké **mystiky**; té se jedná o nalezení duchovní cesty k vnitřnímu nazírání božského a sjednocení s ním.

Dalšími představiteli jsou HEINRICH SEUSE, JOHANNES TAULER a JOHANNES GERSON.

V **pozdní scholastice** (14. stol.) začíná – především v díle VILÉMA OCKHAMA – kritika metafyzických systémů starších škol (via antiqua). Nová cesta (via moderna, též označovaná jako *nominalismus*) se rozvíjí spolu s rozkvětem přírodních věd (MIKULÁŠ Z ORESME, JOHANNES BURIDAN).